شىنجاڭ سودا گېزىتى

新 疆 商 报

مەملىكەتلىك نومۇرى: CN 65 _ 0066 /F

پوچتا ۋەكالەت نومۇرى: 57—137

ھەپتىلىك گېزىت، 1993 _ يىلى 8 _ ماي (شەنبە) 250 _ سان

مائاش تۈزۈمى ئىسلاھاتى توغرىسىدىكى ئويلىغۇلا

يۇقىرى مائاش بولمىسا، پىشقان بازار ئىگىلىكى بولمايدۇ

مائاش تۈزۈمى ئىسلاھاتىنى قانداق قىلغاندا، پىلانلىق ئىگىلىكتىن بازار ئىگىلىكىگە ئۆتۈش يۈنىلىشىگە ئۇيغۇنلاشتۇرغىلى بولىدۇ؟ ئىقتىسادشۇناسلارنىڭ قارىشىچە، تۆۋەن مائاش تۈزۈمىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، يۇقىرى مائاش تۈزۈمىنى يولغا قويۇش كېرەك. چۈنكى يۇقىرى مائاش بولمىسا، پىشقان بازار ئىگىلىكى بولمايدۇ.

1. يۇقىرى مائاش ۋە بازار يېتىشتۈرۈش. ئەنئەنىۋى تۈزۈلمە ئاستىدا دۆلەت يۇقىرى دەرىجىدە مەركەزلەشكەن پىلانلىق ئىگىلىكنىڭ ئايلىنىشىنى تەمىنلەشتە تولۇق مالىيە كۈچى جۇغلاش ئۈچۈن مۇقەررەر ھالدا تۆۋەن مائاش تۈزۈمىنى يولغا قويىدۇ. نەتىجىدە ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە زۆرۈر ئېھتىياجلىق بولغان ئولتۇراق ئۆي، ئاشلىق، ماي قاتارلىق ئىستېمال بۇيۇملىرى ۋە تۇرمۇش مۇلازىمىتى بازاردىن كەلمەيدۇ. بەلكى دۆلەت ۋە كارخانىلار بازاردىن چەتنىگەن ھالدا ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى تەمىنلەيدۇ. بۇ ھال بازارنىڭ كەمتۈكلۈكىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، تۆۋەن مائاشنىڭ ئورنىنى يۇقىرى مائاشقا دەسسەتكەندە، ئەمگەك ھەققى پۈتۈنلەي پۇل مائاش شەكلىدە تەقسىم قىلىنىدۇ. ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ بازارغا سالىدىغان پۇلى كۆپەيسە، بازارنىڭ كۆلىمىمۇ چوڭىيىدۇ. پۇلنىڭ سېلىنىمىسى كېڭەيگەنسېرى بازار يېتىشتۈرۈش مۇكەممەللىشىدۇ.

دۆلىتىمىز يۇقىرى مائاش تۈزۈمىنى يولغا قويۇش ئۈچۈن مۇقەررەر تۈردە يۇقىرى پاراۋانلىق ۋە پۇل قوشۇپ بېرىش تۈرلىرىنى زور نىسبەتتە ئازايتىدۇ. شۇنداق قىلغاندىلا، ئۇزۇندىن بۇيان يۇقىرى پاراۋانلىق بىلەن چەكلىنىپ كەلگەن بازار (ئاساسلىقى ئولتۇراق ئۆي ۋە تۈرلۈك مۇلازىمەت بازىرى) راۋاجلىنىپ، 3- كەسىپنىڭ تەرەققىياتى ئۈچۈن شارائىت يارىتىلىدۇ ھەمدە دۆلەت ۋە كارخانىلارنىڭ يۈكى يېنىكلىشىپ، مالىيەگە بولغان بېسىم ئازىيىپ، كارخانىلارنىڭ مالىيە كۈچى يەنىمۇ ئاشىدۇ.

2. يۇقىرى مائاش ۋە ئىشلەپچىقىرىش مۇھىم ئامىللىرىنى يېتىلدۈرۈش. ئىشلەپچىقىرىش مۇھىم ئامىللىرىنى يېتىلدۈرۈش ۋە ئۇنىڭ ئەسلىھەلىرىنى بازارلاشتۇرۇش – بازار ئىگىلىكىنىڭ ئاساسىي تەلىپىدۇر. چۈنكى يۇقىرى مائاش تۈزۈمى شارائىتى ئاستىدا مائاش ئەمگەك كۈچلىرى يېتىلدۈرىدىغان بازار سىگنالىغا ئايلىنىدۇ ھەمدە ئەمگەك كۈچلىرىنىڭ يېتىلىشىگە تۈرتكىلىك قىلىدىغان «پاراۋانلىق قورغىنى» يوقىتىلىدۇ. ئۇندىن باشقا يۇقىرى مائاش تۈزۈمىنى يولغا قويغاندا، ئەمگەك كۈچلىرىنىڭ سىرتىدىكى ئىشلەپچىقىرىش مۇھىم ئامىللىرىنىڭ مۇۋاپىق يېتىلىشى ۋە خىللاشتۇرۇلۇشىغا تۈرتكە بولىدۇ.

مەبلەغ ئوبوروتىنى مىسالغا ئالساق، دۆلىتىمىزدە نۆۋەتتە قورۇلۇش مەبلىغى ئېغىر دەرىجىدە كەمچىل بولۇۋاتىدۇ، بۇنىڭ سەۋەبى ناھايىتى كۆپ. ئەمما، ئۇزۇن مۇددەت يولغا قويۇلغان تۆۋەن مائاش تۈزۈمىنىڭ باش تارتىپ بولمايدىغان مەسئۇلىيىتى بار. ئالدى بىلەن يۇقىرى پاراۋانلىق غايەت زور مەبلەغنى بېسىۋالغان. مەسىلەن: ئولتۇراق ئۆي پاراۋانلىق تۈزۈمى شارائىتى ئاستىدا دۆلەت 1994 _ يىلدىن 1990_يىلغا قەدەر سالغان 3 تىرىليون 270 مىليارد يۈەن مەبلەغ ئائىلىلەرنىڭ باشقۇرۇشىدا بولمايدىغان كىرىمگە ئايلىنىپ، بېسىلىپ قالدى. نەتىجىدە ئايلانما مەبلەغ زەنجىرى ئۈزۈلدى. ئۇنىڭدىن باشقا ئىشلەپچىقىرىش مۇلازىمەت ئەسلىھەلىرى قۇرۇلۇشىغا سېلىنغان مەبلەغ ئاساسىي جەھەتتىن بارسا - كەلمەسكە كەتتى. تۆۋەن مائاش ئىستېمال ئېھتىياجىنى چەكلەپ، مەھسۇلات مەبلىغىنىڭ بېسىلىپ قېلىشىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. 1992 - يىلى سېلىنغان ئېھتىياجى زور بولۇپ، ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنى، ئىشلەپچىقىرىش بازار تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈردى. ئەمما يېنىك سانائەت تۇرمۇش ئىستېمال ئېھتىياجىنىڭ تېزگىنلىشىگە ئۇچراپ، ماس قەدەمدە راۋاجلانمىدى. ئۇندىن قالسا، تۆۋەن مائاش مەبلەغ سېلىنما نىشانىنى چەكلەپ قويىدى. دۆلەت تۆۋەن مائاشنى تەمىنلەش ئۈچۈن چەكلىك مەبلەغدىن چوڭ بىر قىسمىنى ئاجرىتىپ، غەيرىي ئىشلەپچىقىرىش مەبلىغى قىلىپ، «قايتۇرغىلى بولمايدىغان قەرز»نى قايتۇرۇشقا مەجبۇر بولدى. كارخانىلار تۆۋەن مائاشنى قامداش ئۈچۈن چەكلىك قالدۇق پايدىنى ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ پاراۋانلىقى ۋە ئەمەلىي ئىش قىلىشقا ئىشلىتىشكە مەجبۇر بولدى.

3. يۇقىرى مائاش ۋە باھا سىگنالى. دۆلىتىمىز ئۇزۇندىن بۇيان تۆۋەن مائاش تۈزۈمىنى يولغا قويغاچقا سۈنئىي رەۋىشتە بىر خىل «باھانى بېسىش مېخانىزمى»نى شەكىللەندۈرۈپ قويىدى. يەنى تۆۋەن مائاشنى تەمىنلەش ئۈچۈن بارلىق ئامىللار بىلەن ئىستېمال ۋاستىلىرىنىڭ باھاسىنى باستى، شۇنداقلا، مۇناسىپ تۈردە ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرىنىڭ باھاسىنى تۆۋەنلەتتى. نەتىجىدە باھانىڭ ئېغىر دەرىجىدە ئېغىشىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى، باھا ئىسلاھاتى جەريانىدا تۆۋەن مائاش تۈزۈمى تەۋرىتىلمىگەچكە باھا كۆپ قېتىم تەڭشىلىپ، ئاگىلىق، ئاگىسىز رەۋىشتە «'مانى ئۆستۈرۈپ تولۇقلاپ بېرىش» خالتا كوچىسىغا كىرىپ قالدۇق.

«ئىقتىساد پايدىلىنىش گېزىتى»دىن

«شىنجاڭ سودا گېزىتى» مودىرىيىتىگە ئەزا ئورۇنلار

ئاپتونوم رايونلۇق سودا نازارىتى، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمى ئاخبارات - نەشرىيات باشقارمىسى، شىنجاڭ تىببىي دورا باشقۇرۇش ئىدارىسى، شىنجاڭ كۆك تاماكا ئىدارىسى، شىنجاڭ بىڭتۇەن سودا ئىدارىسى، شىنجاڭ نېفىت باش شىركىتى، شىنجاڭ مىللىي سودا - دوستلۇق شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق كۆكتات، يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق يېمەكلىكلەر شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق شېكەر، ھاراق شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق سودا ئىسلاھاتلىرى شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق سودا نازارىتىنىڭ تۇرپاندا تۇرۇشلۇق ئىش بېجىرىش باشقارمىسى ئاپتونوم رايونلۇق تۈرلۈك ماللار شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق توقۇلما ماللار شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق مېتال، قاتناش، ئېلېكتر بۇيۇملىرى شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق سودا ترانسپورت شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق سودا ساقلاش، توشۇش شىركىتى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك 1 - سودا ئىدارىسى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك 2 - سودا ئىدارىسى، شىنجاڭ ئېلان - سەنئەت شىركىتى

دۆلىتىمىز ساختا، ناچار تاۋارلارنىڭ چېگرىدىن چىقىشىنى قاتتىق چەكلەش تەدبىرلىرىنى بېكىتتى

«جۇڭگو سودا گېزىتى» خەۋىرى. يېقىندىن بۇيان دۆلىتىمىزنىڭ بىر قىسىم ساختا، ناچار تاۋارلىرى تۈرلۈك يوللار ئارقىلىق ئۈزلۈكسىز تۈردە روسىيە قاتارلىق قوشنا دۆلەتلەر بازارلىرىغا ئېقىپ كىرىپ، ئىنتايىن يامان تەسىر پەيدا قىلدى ھەمدە دۆلىتىمىز سودىسىنىڭ ئىناۋىتىگە ئېغىر زىيان يەتكۈزدى. بۇ ئەھۋالغا قارىتا دۆلەت ئىمپورت - ئېكسپورت تاۋارلىرىنى تەكشۈرۈش ئىدارىسى، تاشقى سودا مىنىستىرلىكى ۋە تاموژنا باش مەھكىمىسى بىرلىكتە ئۇقتۇرۇش چىقىرىپ، ساختا، ناچار تاۋارلارغا ئەجەللىك زەربە بېرىپ، ئېكسپورت قىلىنىدىغان تاۋارلارنىڭ سۈپىتىنى تىرىشىپ ئۆستۈرۈشنى تەلەپ قىلدى.

1. جايلاردىكى تاۋار تەكشۈرۈش ئىدارىلىرى قانۇن بويىچە چېگرا سودىسى ئېكسپورت قىلغان تاۋارلارنى ئەستايىدىل تەكشۈرۈش ئۆتلىكىنى چىڭ ئىگىلىشى لازىم. رەسمىيەتنى ئىمكان قەدەر ئاددىيلاشتۇرۇپ، تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈشنىڭ قەدىمىنى تېزلىتىش لازىم. نۆۋەتتىكى تەكشۈرۈش ئۆتكىلىنىڭ مۇھىم نۇقتىسى كىيىم - كېچەك، ئاياغ تۈرلىرى، ئېلېكتر سايمانلىرى ۋە يېمەكلىك قاتارلىق تاۋارلاردىن ئىبارەت.

2. يەرلىك ھۆكۈمەتنىڭ چېگرا ئېغىزلىرىدىكى تاۋار تەكشۈرۈش ئاپپاراتلىرىنىڭ ئەسلىھە قۇرۇلۇشىنى ئاكتىپ تۈردە قوللىشىنى قولغا كەلتۈرۈش كېرەك. ھازىرغىچە تاۋار تەكشۈرۈش ئاپپاراتلىرى تەسىس قىلىنمىغان ئېچىۋېتىلگەن چېگرا ئېغىزلىرىدا تېزدىن تاۋار تەكشۈرۈش ئاپپاراتى تەسىس قىلىش كېرەك. يېڭىدىن تەسىس قىلىنغان تاۋار تەكشۈرۈش ئاپپاراتلىرىغا مۇناسىپ ئۆلچەم سايمانلىرى ۋە ئەسۋابلارنى تېزدىن سەپلەپ بېرىش لازىم.

3. چېگرا سودىسىدا ئېكسپورت قىلىنىدىغان تاۋارلارغا قارىتا، توختامدا بەلگىلىمە بولسا، توختامدىكى بەلگىلىمە بويىچە تەكشۈرۈش، توختامدا بەلگىلىمە بولمىسا ياكى بەلگىلىمە ئېنىق بولمىسا، دۆلىتىمىزنىڭ مۇناسىۋەتلىك تەكشۈرۈش ئۆلچىمى بويىچە تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىش لازىم. بىخەتەرلىك، سەھىيەگە چېتىشلىق تۈرلەردە بىردەك ئىمپورت قىلغۇچى دۆلەت بەلگىلىگەن چەكلىك مىقدار ئۆلچىمى بويىچە تەكشۈرۈش لازىم. تەكشۈرۈشتە لاياقەتسىز چىققان تاۋارلارنى ئېكسپورت قىلىشقا بىردەك رۇخسەت قىلىنمايدۇ.

4. تارلىقتا رويخەتكە ئېلىش يولغا قويۇلغان، تىزىملىنىدىغان ئېكسپورت تاۋارلىرىنى (ئىچىملىك، ھاراق تۈرلىرى، ئۇششاق يېمەكلىك، كونسېرۋا، گۆش تۈرلىرى قاتارلىقلار) چېگرا سودا تىجارەت ئورۇنلىرىنىڭ تاۋار تەكشۈرۈش تارلىق رويخىتىگە ئېلىپ تىزىملىغان گۇۋاھنامىسى بار زاۋۇتلاردىن سېتىۋېلىش لازىم. تەكشۈرۈشتە لاياقەتسىز بولسا، چەت ئەللىك خېرىدارلار رازى بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇلارنى ئېكسپورت قىلىشقا بولمايدۇ.

5. تاشقى سودا تىجارەت شىركەتلىرى قانۇن بويىچە تىجارەت قىلىشى، دۆلەتنىڭ سىياسەت، ئەمر - پەرمانلىرىغا رىئايە قىلىشى، ئۆلچەمگە توشمىغان ۋە ساختا، ناچار تاۋارلارنى سېتىۋالماسلىقى، ۋەكالىتەن تىجارەت قىلماسلىقى، سۈپىتى ئىشەنچلىك، كاپالەتكە ئىگە بولمىغان يۈكەي، يايمىلاردىن مال كىرگۈزمەسلىكى لازىم.

6. تاموژنا «يولۇچىلار بىلەن مالنى ئايرىپ ماڭغۇزۇش» پرىنسىپىغا ئاساسەن چېگرىدىن چىقىدىغان - كىرىدىغان يولۇچىلار، چېگرا رايون ئاھالىلىرى ئېلىپ ماڭغان خۇسۇسىي يۈك - تاقلارنى ئۆزى ئىشلىتىشكە مۇۋاپىق مىقدار ئىچىدە ئېلىپ چىقىشقا رۇخسەت قىلىدۇ. ئۇلار ئېلىپ ماڭغان سودا خاراكتېرلىك ماددىي بۇيۇملارغا قارىتا بەلگىلىمە بويىچە تاموژنا تىزىملاش رەسمىيىتى ئېلىپ بارىدۇ.

7. جايلاردىكى تاموژنىلار چېگرا سودىسىدا چېگرىدىن چىقىدىغان ماللارغا بولغان نازارەتچىلىكنى كۈچەيتىشى لازىم. «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى ئىمپورت - ئېكسپورت تاۋارلىرىنى تەكشۈرۈش قانۇنى»دىكى بەلگىلىمىلەرگە ئاساسەن. تاۋار تەكشۈرۈش ئاپپاراتلىرىنىڭ تەكشۈرۈش گۇۋاھنامىسى ئارقىلىق چېگرىدىن ئۆتىدىغان تاۋارلار بىردەك تەكشۈرۈش ئاپپاراتلىرى بەرگەن تەكشۈرۈش گۇۋاھنامىسى، ئۆتكۈزۈپ بېرىشكە رۇخسەت قىلىش تالونى ۋە تاموژنىغا مەلۇم قىلىش تالونىغا بېسىلغان تامغا بويىچە تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈلىدۇ.

8. تاۋار تەكشۈرۈش ئاپپاراتلىرى ئېكسپورت تاۋارلىرىنىڭ سۈپەت ئۆتكىلىنى قاتتىق ئىگىلىشى كېرەك. ئېكسپورتنى ساختا، ناچار تاۋار بىلەن تەمىنلىگەن، سېتىۋالغان، ئىشلەپچىقارغان ئىشلەپچىقىرىش ۋە تىجارەت ئورۇنلىرىنى گۇۋۇيۈەن تارقاتقان مۇناسىۋەتلىك جازالاش چارىسى ھەمدە «تاۋار تەكشۈرۈش قانۇنىنى تەپسىلىي يولغا قويۇش نىزامى»دىكى مۇناسىۋەتلىك بەلگىلىمىلەر بويىچە جازالاش كېرەك.

غۇلجا ناھىيە تۇرپانيۈزى يېزا يۇقىرى تۇرپانيۈزى مەھەللىسىدىكى ئاسىيەم قاسىم 1989_يىلدىن بۇيان ماگىزىن ئېچىپ، ئەلا مۇلازىمەت قىلغاچقا، ھەر يىلى قىلغان سودىسى 20 مىڭ يۈەندىن ئېشىپ، ساپ پايدىسى 5000 يۈەنگە يەتتى.

سۈرەتتە: ئۇ سودا قىلىۋاتىدۇ.

مىرزەخمەت مەھەممەت خەۋىرى ۋە فوتوسى

سۈرەتلىك خەۋەر

ھۈنەر-سەنئەت بۇيۇملىرىنىڭ تاۋار ئوبوروتىدىكى روۋلى توغرىسىدا

نىساخان روزى

مۇھاكىمە

ئۇزاق مۇددەتلىك تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا ئۇيغۇر خەلقى باشقا قېرىنداش مىللەت خەلقلىرىگە ئوخشاشلا ئۆز مىللىتىنىڭ شانلىق، ئەنئەنىۋى مەدەنىيىتىگە ۋارىسلىق قىلىش ۋە ئۇنى جارى قىلدۇرۇش، راۋاجلاندۇرۇش، گۈللەندۈرۈش جەريانىدا ئۆزىنىڭ چوڭقۇرلۇقى، باتۇرلۇقى، يۈكسەك ئەقىل-پاراسىتى ئارقىلىق ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزنىڭ تارىخىي مەدەنىيىتىنى يارىتىش ئۈچۈن تىللاردا داستان بولغۇدەك ئۆچمەس تۆھپىلەرنى قوشتى.

ئۇيغۇر خەلقى ئۆزلىرىنىڭ ئىجادچانلىقى، ئەمگەكچانلىقى، گۈزەللىك تۇيغۇسى، مىللىي ئۆرپ-ئادىتى ئارقىلىق تۇرمۇشنىڭ ھەرقايسى ساھەلىرىدە ئىنتايىن مول ئىجادىي بايلىقلارنى ياراتتى. ئېلىمىزنىڭ ئاۋات بازارلىرى، سودا سارايلىرىدا كىشىلەرنىڭ كۆزلىرىنى قاماشتۇرغۇدەك چاقناپ تۇرغان ئىنتايىن نەپىس، كۆركەم ھەر خىل تاۋار بۇيۇملىرى ئەجدادلىرىمىزنىڭ ھەرقايسى ساھەلەردىكى ئىنتايىن مول ھۈنەر-سەنئەت تۈرلىرى ۋە نۇسخىلىرىنىڭ جەۋھىرى بولۇپ، تاۋار ئوبوروتىنى جانلاندۇرۇشتا، خەلقىمىزنىڭ كۈندىن-كۈنگە ئۆسۈۋاتقان مەنىۋى ۋە ماددىي ئېھتىياجىنى قاندۇرۇشتا ئۆزىنىڭ ئالاھىدە جەلپكارلىق رولىنى ۋە ئىقتىسادىي قىممىتىنى نامايان قىلماقتا. مەسىلەن: ھەر خىل دوپپا، ئالتۇن جابدۇق، زىبۇزىننەت بۇيۇملىرى، ھەر خىل پاسوندىكى كىيىم-كېچەكلەر، ئاتلاس، داستىخان، ياغلىق، گىلەم، كىگىز، پالاز، زەردىۋال، ياستۇق، تەكى، پىچاق، رەخت، چەت، خالتا، تاغار، خورجۇن، تىغ، پىچاق، قاچا-قومۇش، ھەر خىل چالغۇ ئەسۋابلار، كارىۋات، ساندۇق، ئىگەر-توقۇم، چايدان، سىرلىق قاچا، قوچىلار، ھەر خىل تاۋار ماركىلىرى، يېمەكلىك ۋە ئىچىملىكلەر ئورۇقچى، كىرلىك، يايقۇچ، فارفور قاچا، پەتنۇس، چىنە، چەينەك، لۇڭقا، ئاپتۇۋا، چىلاپچا، پەردە، تۈي سايىۋەنلىرى، ھەر خىل ئويۇنچۇقلار، ئەينەكتىن ياسالغان زىل نازۇك بۇيۇملار... يەرلىك مەھسۇلاتلار سودا بازارلىرىدىكى، سودا سارايلىرىدىكى تۇرمۇشتا ئەڭ ئېھتىياجلىق بولغان تاۋارلار بولۇپ، ئۇ مەلۇم ماددىي ماتېرىياللارغا ئەڭ نەپىس ۋە ئىنچىكە ھۈنەر قوشۇش ئاساسىدا بارلىققا كەلگەن. بۇ خىل تاۋارلارنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرگەندە جەمئىيەت ئېھتىياجى كۆزدە تۇتۇلدى، ئىستېمالچىلارنىڭ خاھىشى ... بۇ خىل تاۋارلارغا بولغان قىزىقىشى، جەلپكارلىقى ئاشۇرۇلۇپ، ئۇلاردا سېتىۋېلىش ئىستىكى قوزغىلىپ، ئىستەك سېتىۋېلىشقا ئۆزگىرىدۇ-دە، تاۋار ئوبوروتى ئەمەلگە ئاشۇرۇلىدۇ.

بۇ خىل سودا تاۋارلىرىنىڭ بازىرىنىڭ ئاساسلىقى ئىنتايىن نەپىس، ئەتىۋارلىق ئىشلەنگەن ئامىل شۇ ھۈنەر-سەنئەت بۇيۇمىنىڭ ئۆزىدىن باشقا، ئەڭ مۇھىمى ئۇنىڭ نەپىس، كۆركەم، چىن، پۇختا ئىشلەنگەنلىكىدۇر. ئەگەر تاۋار بۇيۇملىرى ئۇيغۇرلۇقى ... بۇنداق تاۋارلار ھېچقانداق ئىقتىسادىي قىممەتنى يارىتالمايدۇ.

دوپپىنى مىسال قىلساق، ئۇ ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئەڭ ئېسىل باش كىيىملىرىدىن بىرى. ئۇنىڭ خىللىرى كۆپ بولۇپ، ئۇ زۆرۈر بولغان كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇمىلا بولۇپ قالماستىن، بەلكى يەنە كۆزنى قاماشتۇرىدىغان گۈزەل سەنئەت بۇيۇمى بولۇپ، مىللىي خۇسۇسىيەتكە ئىگە جۇلالىق ھېسابلىنىدۇ. ئۇيغۇر ئەر-ئاياللىرى، ئوغۇل-قىزلىرى ھېيت-بايرام، توي-مەرىكە، ناختا-ئۇسسۇل، قىزغىن مەشرەپ سورۇنلىرىدا، ئۆرپ-ئادەت، دوست-يارەنلەر ئوتتۇرىسىدىكى بېرىش-كېلىشلەردە ھەر خىل پاسوندا نەپىس كەشتىلىنىپ تىكىلگەن دوپپىلارنى كىيىشىدۇ، دوپپىلار بەزىدە كىشىلەرنىڭ يادىكار سوۋغىتى بولۇپ قالىدۇ، زىبۇزىننەت ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان ئەتىۋارلىق سەنئەت بۇيۇمى ھېسابلىنىدۇ، ئۇيغۇر خەلقى توپلاشقان ئاممىۋى يىغىلىشلارنى دوپپىلار دېگىزى، جامائەت سورۇنلىرىنى دوپپىلار كۆرگەزمىسى دېمەك ھەرگىزمۇ مۇبالىغە بولمايدۇ. دوپپىنىڭ تىكىلىشى ئىنچىكە ھۈنەر-سەنئەت تېخنىكىسىنى تەلەپ قىلىدۇ. دوپپا نەقىشلىرىنىڭ كۆركەم لايىھىلىنىشى، رەختىنىڭ پۇختىلىقى، تىكىلىشى، رەڭگىنىڭ، يىپلىرىنىڭ ئىنچىكە تاللىنىشى، رەڭگىنىڭ جەلپكارلىقى دوپپا مەھسۇلاتىنىڭ بازار تېپىش-تاپالماسلىقىغا بىۋاسىتە ھالدا زور تەسىر كۆرسىتىدۇ.

سودا ماگىزىنلىرىدا كىشىلەرنىڭ ئالاھىدە دىققىتىنى تارتقان ئېلىمىزدىن تارتىپ چەتئەللەرگىچە مەشھۇر بولغان ئۇيغۇر گىلەملىرىنى ئالساق، ئۇنىڭ نۇسخىلىرىنىڭ كۆپلۈكى، رەڭدارلىقى، نەپىسلىكى بىلەن تاۋار ئوبوروتىدا ئالاھىدە ئەھمىيەت يارىتىپ كەلمەكتە. مانا شۇ گىلەملەرمۇ نەپىس ھۈنەر-سەنئەت تېخنىكىلىرىنىڭ ئېسىل مەھسۇلاتلىرى بولۇپ، ئائىلىلەردە، مېھمانخانا، قوبۇلخانا، مەجلىسخانا، كۆرگەزمە زاللاردا ... رولىنى ئۆتەپ كەلمەكتە. بۇ خىل گىلەم نۇسخىلىرىدىن قەدىمكى نۇسخا گىلەم، ئەدىيال نۇسخا گىلەم، ئانارگۈل نۇسخا گىلەم، بادام گۈل نۇسخا گىلەم، پاياندار نۇسخا گىلەم، ئالتۇن نۇسخا گىلەم، چاقماق گۈللۈك نۇسخا گىلەم، چاچما نۇسخا گىلەم، كەلكۈن نۇسخا گىلەم، جايناماز گىلەم، خورجۇن گىلەم، يېكەنداز گىلەم، ئىران نۇسخا گىلەم، لوقا گۈللۈك گىلەم، غىش نۇسخا گىلەم قاتارلىق گىلەملەرنىڭ ھەممىسىدە ھۈنەر-سەنئەت جەھەتتە شالاڭ گۈل، قويۇق گۈل، ئاددىي گۈل، مۇرەككەپ گۈل، چاچما گۈل، كەلكۈن گۈل، تاق گۈل، جۈپ گۈل... قاتارلىق نەقىش قۇرۇلمىلىرى ۋە ھۈنەر-سەنئەتنىڭ ھەرخىل تېخنىكىلىرى ۋايىغا يەتكۈزۈلۈپ ئىشلىتىلگەن بولۇپ، تاۋار ئىگىلىكى ئوبوروتىدا زور ئىقتىسادىي قىممەت ياراتماقتا.

دېمەك، ھۈنەر-سەنئەت بىلەن تاۋار ئوبوروتى بىر-بىرىگە ئورگانىك ھالدا چەمبەرچاس باغلانغان بولۇپ، نەپىس ھۈنەر-سەنئەت بۇيۇملىرىنىڭ بازارغا كۆپلەپ سېلىنىشى ئۇنىڭ خېرىدارلىرىنى كۆپەيتىپ، زور ئىقتىسادىي قىممەت يارىتىپ تاۋار ئوبوروتىنى تېزلەتسە، تاۋارلارنىڭ ئوبوروتى يەنە يېڭىدىن ھۈنەر-سەنئەت بۇيۇملىرىنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ. شۇڭا، ھۈنەر-سەنئەت بۇيۇملىرىنىڭ تاۋار ئوبوروتى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىگە ھەرگىزمۇ سەل قاراشقا بولمايدۇ. بولۇپمۇ، ھازىرقى ئىسلاھات، ئېچىۋېتىش دولقۇنىدا ھەممە بازار ئىگىلىكىنى جانلاندۇرۇش تەكىتلىنىۋاتقان شارائىتتا تېخىمۇ شۇنداق.

تەھرىردىن

شىنجاڭ سەنئەت ئىنستىتۇتىنىڭ ئوقۇغۇچىسى، تونۇلغان ئايال رەسسام نىساخان روزى يېقىندا ئۈرۈمچىدە شەخسىي نەپىس سەنئەت لايىھە كۆرگەزمىسى ئۆتكۈزۈپ، جامائەتچىلىكنىڭ زور دىققەت-ئېتىبارىنى جەلپ قىلدى. شىنجاڭ تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى ئۇيغۇر، خەنزۇ، قازاق تىللىرىدىكى «شىنجاڭ خەۋەرلىرى» پروگراممىسىدا بۇ كۆرگەزمىنى خەۋەر قىلدى. شىنجاڭ خەلق رادىيو ئىستانسىسى، ئۈرۈمچى رادىيو ئىستانسىسىمۇ خەۋەر ۋە تەپسىلىي خەۋەر قىلىپ ئاڭلاتتى. «ئىشچىلار ۋاقىت گېزىتى»، «ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» دىمۇ يولداش نىساخان توغرىسىدىكى زىيارەت خاتىرىلىرى ئېلان قىلىندى. گېزىتىمىزنىڭ بۇ سانىدا يولداش نىساخان روزىنىڭ سودا تېمىسىدا يېزىلغان ماقالىسىنى باستۇق.

قىسقا خەۋەرلەر

△ توققۇزتارا ناھىيە بازارلىق سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش پونكىتى يېقىندىن بۇيان مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلار بىلەن ئالاقە باغلاپ، بازارنى تەكشۈرۈش ئارقىلىق قانۇنسىز تىجارەت قىلغان 261 نەپەر تىجارەتچى بىلەن بازار تەرتىپىنى بۇزغان 17 نەپەر تىجارەتچىگە تەربىيە بەردى، 537 نەپەر تىجارەتچىگە لاياقەتلىك گۇۋاھنامىسى تارقىتىپ، 28 نەپەر تىجارەتچىنى تەقدىرلىدى. 2989 يۈەنلىك ساختا، ناچار تاۋارنى بىر تەرەپ قىلدى. 54 پارچە ئەرزىيەتنى بىر تەرەپ قىلىپ، ئىستېمالچىلارنىڭ 2150 يۈەنلىك زىيىنىنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇپ بەردى. 21 دانە ئۆلچەمسىز تارازىنى ئىشلىتىشتىن توختىتىپ، ئالدامچىلىق قىلغان يەتتە ئادەمنى قاتتىق بىر تەرەپ قىلدى.

قۇربانجان تۇرغان

△ ئاۋات ناھىيىلىك پاختا - كەندىر شىركىتى گوۋۇيۈەن چىقارغان «مۇھىم تەدبىر قوللىنىپ، پاختا ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش توغرىسىدا قارار»نى ئەستايىدىل ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، دېھقانلارنىڭ كىرىمىنى كۆپەيتىپ، يېزا ئىقتىسادىنى بازارغا يۈزلەندۈرۈش ئۈچۈن 3 - ئايدا مەخسۇس خادىم ۋە ماشىنا ئاجرىتىپ، 25 مىڭ ئادەم (قېتىم) تەشۋىقات ئېلىپ باردى. 8000 ئادەم (قېتىم)نىڭ پاختا ئىشلەپچىقىرىش، سېتىش - سېتىۋېلىش سىياسىتىگە دائىر سورىغان سوئاللىرىغا جاۋاب بېرىپ، ئىككى خىل يېزىقتىكى 1200 نۇسخا تەشۋىقات ماتېرىيالى تارقاتتى. نەتىجىدە پاختىكارلارنىڭ بۇ يىلقى كېۋەز تېرىشتىكى ئەندىشىسى تۈگەپ، پاختا ئىشلەپچىقىرى سىياسىتىگە بولغان ئىشەنچىسى كۈچەيدى.

يۈسۈپجان ئىمىن

△ ئىقتىسادىي جەھەتتە ۋەيران بولۇش گىرداۋىغا بېرىپ قالغان كوما ناھىيە سانجۇ يېزىلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپى ناھىيىلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە مۇجى يېزىلىق تەمىنات - سودا كوپېراتىپىغا قوشۇۋېتىلگەن ئىدى. بۇ يىل كىرگەندىن بۇيان ئۇلار ئىقتىسادىي ھېساباتلارنى ئېنىقلاپ، دۇكانلارنى تەرتىپكە سېلىپ، ئىش ئورنى ۋە ئىقتىسادىي ھۆددىگەرلىك مەسئۇلىيەت تۈزۈملىرىنى بېكىتىپ، باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش ئارقىلىق زىيان تارتىش ھالىتىنى ئۆزگەرتىپ ياخشى ئىقتىسادىي ئۈنۈم ھاسىل قىلدى. 2 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىغىچە ئەسلىدىكى 420 مىڭ يۈەن ئىسكىلات قالدۇقى 240 مىڭ يۈەنگە چۈشۈپ بانكىنىڭ 150 مىڭ يۈەن قەرزىنى تولۇق قايتۇرۇپ بولدى.

ئىدرىس توختىباقى

△ قاراقاش ناھىيىلىك سودا - سانائەت مەمۇرىي باشقۇرۇش ئىدارىسى يېقىندا ناھىيىلىك ئۆلچەم ئىدارىسى، يوقۇملۇق كېسەللىكلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىش پونكىتى قاتارلىق ئورۇنلار بىلەن بىرلىكتە ناھىيە بازىرىدا قىممىتى 40 مىڭ 530 يۈەنلىك 86 خىل ساختا، ناچار تاۋارلارنى كۆيدۈرۈپ تاشلاپ، ھەر مىللەت ئىستېمالچىلىرىنىڭ قانۇنىي ھوقۇق مەنپەئەتىنى قوغداپ قالدى.

ئوبۇلقاسىم مەتنىياز

△ پوسكام ناھىيىلىك پاختا - كەندىر شىركىتى بۇ يىل يانۋارنىڭ ئاخىرىغىچە ئاساسىي قاتلام پاختا سېتىۋېلىش تارماقلىرىغا بىر نەچچە قېتىم خىزمەت گۇرۇپپىسى ئەۋەتىپ، دۆلەتنىڭ پاختا سېتىۋېلىش سىياسىتىنىڭ ئەمەلىيلىشىشىگە ھەقىقىي تۈردە كاپالەتلىك قىلدى. پاختا سېتىۋېلىش تارماقلىرى پاختا سېتىۋېلىش سىياسىتىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىپ، دېھقانلارغا قولايلىق يارىتىپ بەرگەنلىكتىن، سېتىۋېلىنغان پاختا 13 مىليون 250 مىڭ كىلوگرامدىن ئېشىپ، سۈپىتى ئۆتكەن ھەرقانداق يىللارنىڭكىدىن ياخشى بولدى. پاختىكار دېھقانلارمۇ پاختىدىن ئىبارەت بۇ ئىقتىسادىي زىرائەت تېرىغاننىڭ پايدىسىنى كۆردى.

ئابلىمىت بارات

△ قەشقەر ۋىلايەتلىك يېزا ئىگىلىك قوشۇمچە مەھسۇلاتلىرى سودا سارىيى ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە بولغان ئىدىيىۋى - سىياسىي خىزمەتنى كۈچەيتىپ، ھۆددىگەرلىك مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ، مۇكاپاتلاش بىلەن جازالاشنى يولغا قويغانلىقتىن ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئاكتىپچانلىقى، مەسئۇلىيەتچانلىقى، مۇلازىمەت سۈپىتى ئۆستى.

نەتىجىدە 3 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر 128 مىڭ يۈەنلىك مالنى سېتىپ چىقىرىپ، سېتىش سوممىسى بۇلتۇرقى ئوخشاش مەزگىلدىكىدىن 80 مىڭ يۈەن ئاشۇردى. دۆلەتكە 5500 يۈەن باج تاپشۇردى.

نۇرۇللا ئېلى

بازار ئىگىلىكى ئىككى قۇتۇپقا بۆلۈنۈشنى كەلتۈرۈپ چىقىرامدۇ؟

بىز ئالدى بىلەن نېمىنىڭ باراۋەرلىك ئىكەنلىكىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىشىمىز لازىم. ئورتاق بېيىشنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىنى ئەڭ چوڭ باراۋەرلىك دېيىش كېرەك. ئورتاق بېيىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ شەرتى ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى يۇقىرى سۈرئەتتە راۋاجلاندۇرۇشتىن ئىبارەت. لېكىن ئەنئەنىۋى پىلان ئىگىلىكى تۈزۈلمىسى ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى راۋاجلاندۇرۇشقا پايدىسىز. ھەرقايسى كارخانىلارنىڭ باشلىنىش نۇقتىسى بىردەك بولسا، پۇرسەتكە تەڭ ئېرىشەلمىسە، ئىشلەپچىقىرىش مۇھىم ئامىللىرىنىڭ ھەرىكەت دائىرىسى كىچىك بولسا، كىشىلەر مەلۇم بىر خىزمەت ئورنىغىلا باغلىنىپ قالسا، ئۇ ھالدا باراۋەرلىكتىن سۆز ئاچقىلى بولمايدۇ.

بىز شۇنى ئېتىراپ قىلىشىمىز كېرەككى، بازار ئىگىلىكىدە كىرىم ئۈنۈم بويىچە تەقسىم قىلىنىدۇ. بۇنداق بولغاندا، كىرىم مۇقەررەر ھالدا پەرقلىق بولىدۇ. لېكىن، بۇ خىل پەرق بايلىق بىلەن نامراتلىق ئوتتۇرىسىدىكى پەرقنى، ئىككى قۇتۇپقا بۆلۈنۈشنى كەلتۈرۈپ چىقارمايدۇ. چۈنكى، بازار پەقەت بىرىنچى قېتىملىق تەقسىماتنى يۈرگۈزىدۇ، ۋەھالەنكى، ھۆكۈمەت ئىككىنچى قېتىملىق تەقسىماتقا يېتەكچىلىك قىلىدۇ. دېمەك، ئۈنۈم بىلەن باراۋەرلىكتىن ئىبارەت ئىككى پرىنسىپقا تەڭ ئېتىبار بېرىلىدۇ. مەسىلەن: ھۆكۈمەت كىرىمنى تەڭشەش بېجى، شەخسلەرنىڭ تاپاۋەت بېجى، مۈلۈك بېجى يىغىش قاتارلىق ئۇسۇللار بىلەن كىرىمنى تەڭشەپ، پەرقنى كىچىكلىتىپ بارىدۇ. ھۆكۈمەت يەنە نامراتلارنى يۆلەش خىزمىتىنى باشقۇرۇش ئارقىلىق ياشانغانلار سوغۇرتىسى، داۋالاش سىراخۋانىيىسى، خىزمەت ئۈستىدە زەخىملىنىش سىراخۋانىيىسى قاتارلىق ئىجتىمائىي پاراۋانلىق ئىشلىرىنى يولغا قويىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ھۆكۈمەت كۈۋرۈكلۈك رول ئويناپ؛ ئالدىدا ماڭغان رايونلار بىلەن ئارقىدا قالغان رايونلارنى توغرا لىنىيىلىك بىرلىشىشكە يېتەكلەپ، ئىككى تەرەپنىڭ ئۈستۈنلۈكىنى جارى قىلدۇرۇشقا ئەھمىيەت بېرىدۇ. بازار ئىگىلىكىنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، ھۆكۈمەتنىڭ ئىككىنچى قېتىملىق تەڭشەش مەزمۇنىمۇ بارغانسېرى بېيىپ، ئۇسۇللىرىمۇ مۇكەممەللىشىپ بارىدۇ.

بەزىلەر: ئىككىنچى قېتىم تەڭشەش ئېلىپ بارغان تەقدىردىمۇ كىرىم پەرقى يەنىلا ساقلىنىپ قالىدۇ دېيىشى مۇمكىن بۇ شۇنداق بولىدۇ. بىراق، ئورتاق بېيىش بىر نىشان. بۇ سۆز خاتا ئەمەس. بۇ نىشانغا يېتىش ئۈچۈن جەزمەن بىر جەريان كېتىدىغانلىقىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىشىمىز كېرەك. مۇتلەق ماس قەدەمدە بېيىشنى ئىشقا ئاشۇرۇش مۇمكىن ئەمەس. بۇنداق قىلغاندا، مۇقەررەر ھالدا ئورتاق نامراتچىلىق گىرداۋىغا بېرىپ قالىمىز. شۇڭا بىز قانۇنلۇق تىجارەت ئارقىلىق بېيىشنى، ئۆز ئەمگىكىگە تايىنىپ بېيىشنى رىغبەتلەندۈرۈشىمىز، دۆلەتكە تۆھپە ياراتقان كىشىلەرنىڭ ئالدىن بېيىشىغا يول قويۇشىمىز لازىم. بىز شۇنى ئېسىمىزدە چىڭ تۇتۇشىمىز كېرەككى، تەڭ تەقسىماتچىلىق ھەرگىزمۇ سوتسىيالىزم ئەمەس، شۇنداقلا ھەقىقىي ئىجتىمائىي باراۋەرلىكمۇ ئەمەس.

ئىبراھىم كېرەم (ت)

مەملىكىتىمىزدە «ئېلىپ يۈرۈشكە بولىدىغان تېلېفون»ى بارلار قانچىلىك؟

جۇڭگودا قولغا «ئېلىپ يۈرۈشكە بولىدىغان تېلېفون» (داگېدا) ئېلىۋالغان، بېلىگە BP ئاپپاراتى ئېسىۋالغانلارنىڭ سانى زادى قانچىلىك؟ 1992 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان سانلىق مەلۇماتنىڭ قارىشىدا، مەملىكىتىمىزدە 170 مىڭ كىشى «ئېلىپ يۈرۈشكە بولىدىغان تېلېفون»غا ئىگە بولغان. پوچتا - تېلېگراف سىستېمىسى تەسىس قىلغان سىمسىز چاقىرىش مۇلازىمىتىدىن بەھرىمەن بولۇۋاتقان ئابونتلار 2 مىليون 200 مىڭغا يەتكەن. جەمئىيەتتىكى ھەرقايسى مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان تېلېفون تورى ۋە باشقا ئورۇنلار تەسىس قىلغان سىمسىز چاقىرىش مۇلازىمىتىنىڭ سانى تېخىمۇ كۆپ ئىكەن.

1987 - يىلدىن باشلانغان «ئېلىپ يۈرۈشكە بولىدىغان تېلېفون» مۇلازىمىتى ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلدى. ھازىر بۇ كەسىپ 300 نەچچە شەھەردە يولغا قويۇلدى. بېيجىڭ، شاڭخەي، گۇاڭجۇ، شېنيالڭ قاتارلىق چوڭ شەھەرلەردە قاپلىنىش نىسبىتى يۇقىرى بولۇپ، «داگېدا» ئابونتلىرى 1991 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى 40 مىڭ كىشىدىن براقلا كۆپىيىپ 1992 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا 170 مىڭغا يەتتى. خەۋەرلەردىن قارىغاندا، بېيجىڭدا بىر «داگېدا»نىڭ باھاسى 25 مىڭ يۈەندىن ئاشىدىكەن. پوچتا - تېلېگراف تارماقلىرى باھانى چۈشۈرۈش روشەنى، تېلېفوننىڭ تەننەرخىغا مۇۋاپىق پايدا قوشۇپ، يەنە ئۆز جايىدىكى دەسلەپكى ئورنىتىش پۇلىغا ماسلاشقان تورلاشتۇرۇش ھەققى بويىچە باھا بېكىتىشنى قايتا - قايتا تەلەپ قىلىۋاتقان بولسىمۇ، بىراق مۇناسىۋەتلىك كىشىلەر يوشۇرۇن ھالەتتىكى غايەت زور بازار ئېھتىياجى سەۋەبىدىن ئۇنىڭ باھاسىنىڭ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە چۈشۈشى مۇمكىن، دەپ ئەندىشە قىلماقتا. ناھايىتى كەڭ ئومۇملاشقان BP ئاپپاراتى ھازىر مەملىكەت بويىچە 1400 شەھەردە ئىشلىتىلمەكتە. 9 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدە ئۇنىڭ سانى تېلېفون ئومۇمىي سانىنىڭ 15 - 20 پىرسەنتىگە يېتىدىكەن. ھەمدە 1995 - يىلى مەملىكىتىمىزدىكى ئاساسلىق شەھەرلەر ئارا سىمسىز چاقىرىش مۇلازىمىتىنى تورلاشتۇرۇش ئىشقا ئاشۇرۇلىدىكەن.

«شىنجاڭ گېزىتى»دىن

مەملىكىتىمىزدە «ئېلىپ يۈرۈشكە بولىدىغان تېلېفون»ى بارلار قانچىلىك؟

جۇڭگودا قولغا «ئېلىپ يۈرۈشكە بولىدىغان تېلېفون» (داگېدا) ئىلىۋالغان، بىلگە BP ئاپپاراتى ئىسۋالغانلارنىڭ سانى زادى قانچىلىك؟ 1992 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان سانلىق مەلۇماتىن قارىغاندا، مەملىكىتىمىزدە 170 مىڭ كىشى «ئېلىپ يۈرۈشكە بولىدىغان تېلېفون»غا ئىگە بولغان، پوچتا - تېلېگراف سىستېمىسى تەسىس قىلغان سىمسىز چاقىرىش مۇلازىمىتىدىن بەھرىمەن بولۇۋاتقان ئابونتلار 2 مىليون 200 مىڭغا يەتكەن. جەمئىيەتتىكى ھەرقايسى مەخسۇس ئىشلىتىلىدىغان تېلېفون تورى ۋە باشقا ئورۇنلار تەسىس قىلغان سىمسىز چاقىرىش مۇلازىمىتىنىڭ سانى تېخىمۇ كۆپ ئىكەن.

1987 - يىلدىن باشلانغان «ئېلىپ يۈرۈشكە بولىدىغان تېلېفون» مۇلازىمىتى ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلدى. ھازىر بۇ كەسىپ 300 نەچچە شەھەردە يولغا قويۇلدى. بېيجىڭ، شاڭخەي، گۇاڭجۇ، شېنياڭ قاتارلىق چوڭ شەھەرلەردە قاپلىنىش نىسبىتى يۇقىرى بولۇپ، «داگېدا» ئابونتلىرى 1991 - يىلىنىڭ ئاخىرىدىكى 40 مىڭ كىشىدىن بىراقلا كۆپىيىپ 1992 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا 170 مىڭغا يەتتى. خەۋەرلەردىن قارىغاندا، بېيجىڭدا بىر «داگېدا»نىڭ باھاسى 25 مىڭ يۈەندىن ئاشىدىكەن. پوچتا - تېلېگراف تارماقلىرى باھانى چۈشۈرۈش، تېلېفوننىڭ تەننەرخىغا مۇۋاپىق پايدا قوشۇپ، يەنە ئۆز جايىدىكى دەسلەپكى ئورنىتىش پۇلىغا ماسلاشقىلى تورلاشتۇرۇش ھەققى بويىچە باھا بېكىتىشنى قايتا - قايتا تەلەپ قىلىۋاتقان بولسىمۇ، بىراق مۇناسىۋەتلىك كىشىلەر يوشۇرۇن ھالەتتىكى غايەت زور بازار ئېھتىياجى سەۋەبىدىن ئۇنىڭ باھاسىنىڭ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە چۈشمەسلىكى مۇمكىن، دەپ ئەندىشە قىلماقتا. ناھايىتى كەڭ ئومۇملاشقان BP ئاپپاراتى ھازىر مەملىكەت بويىچە 1400 شەھەردە ئىشلىتىلمەكتە. 9 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدە ئۇنىڭ سانى تېلېفون ئومۇمىي سانىنىڭ 15 - 20 پىرسەنتكە يېتىدىكەن ھەمدە 1995 - يىلى مەملىكىتىمىزدىكى ئاساسلىق شەھەرلەر ئارا سىمسىز چاقىرىش مۇلازىمىتىنى تورلاشتۇرۇش ئىشقا ئاشۇرۇلىدىكەن.

«شىنجاڭ گېزىتى»دىن

ھاللىق سەۋىيىگە يۈرۈش قىلىۋاتقان قارا يۇلغۇنلۇقلار

ئوسمان دايىم

شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش بىڭتۈەنى ئاقسۇ يېزا ئىگىلىك 1 - دىۋىزىيە 5 - پولكى ئاقسۇ شەھىرىگە ناھايىتى يېقىن بولغان مۇھىم قاتناش ئۆتەڭگى قارا يۇلغۇنغا جايلاشقان. ئۇنىڭ قېتىغا جايلاشقان ئاسفالت يولدىن ئۆتۈۋاتقان پولات ئېقىننىڭ ئايىغى زادىلا ئۈزۈلمەيدۇ. ئاپتوموبىللارنىڭ گۈرۈلدىگەن ئاۋازلىرى، ياڭراق سىگناللىرى قارا يۇلغۇنلۇقلار ئۈچۈن قولاققا سىڭىپ كەتكەن ھايات ناخشىسىنىڭ ئۆزى بولۇپ قالغان. ئىسلاھات باھار شامىلى مۇبارەك زېمىننى قاپلىغاندا، قارا يۇلغۇنلۇقلارمۇ قاراپ تۇرمىدى. ئۇلار شامالغا جور بولۇپ، بۇ زېمىننى ئاۋاتلاشتۇرۇش ئۈچۈن ئەقىل - پاراسىتىنى ئىشقا سالدى.

ھەرقانداق جاينىڭ ئۆزىگە يارىشا ئالاھىدىلىكى بار. ھاللىق سەۋىيىگە قاراپ يۈرۈش قىلىشنىڭمۇ راۋان يولى بولمىسا ئەلۋەتتە گاڭگىراپ قالىدىغان گەپ. قارا يۇلغۇنلۇقلار چېچەن كەلدى، ئۇلار دىيارىمىز بويىچە ئەڭ چوڭ تاشيول غول لىنىيىسىگە ئەقلىي مەبلەغ سېلىپ، ئۈچىنچى كەسپنى راۋاجلاندۇرۇشقا كىرىشتى. مانا بۈگۈنكى كۈندە بۇ يەرگە كەلگەن ئاپتوموبىللار ۋە ئاپتوبۇسلار بۇ يەردە توختىماي ئۆتمەيدىغان بولۇپ قالدى. جان يىلتىزى - ئاش دېگەن ھېكمەت بۇ يەردە ئۆز قىممىتىنى تولۇق نامايەن قىلغان. يولنىڭ ئىككى قاسنىقىغا رەتلىك قىلىپ كۆركەم سېلىنىپ كەتكەن ئاشخانىلار قارا يۇلغۇننىڭ ئېپتىخارى بولۇشقا مۇناسىپ.

ئەمدىلا 24 ياشنىڭ قارىسىنى ئالغان ئوسمانجان مەتنىيازنىڭ ئاشخانىسى بۇ رايوندا ئالاھىدە كۆزگە تاشلىنىدىغان، خېلى كۆركەم ياسالغان، خېرىدارى كۆپ، سودىسى مۇقىم، تائام سۈپىتى ياخشى ئاشخانا. ئوسمانجان مەتنىياز تولۇقسىز ئوتتۇرىنى تاماملاپ ئىش كۈتۈپ تۇرۇپ قالدۇ. ئاكىسىنىڭ يېتەكلىشى بىلەن، بازاردىكى تاشلاندۇق ئۆينى ياساپ 1990 - يىلى رەسمىي ئاشخانا ئېچىپ تىجارەت باشلايدۇ. تىجارەتتە سەممىيلىك بىلەن خېرىدارلارنىڭ ئىشەنچىسىگە سازاۋەر بولۇش ناھايىتى مۇھىم. ئوسمانجان بۇ نۇقتىغا ئالاھىدە دىققەت قىلدۇ. ئالايلۇق، تائام راسلاشقا مەخسۇس زىغىر مېيى ئىشلىتىدۇ، باشقا خىلدىكى مايلارنى يولاتمايدۇ، ھەتتا ئۆچكە گۆشىنمۇ ئىشلەتمەيدۇ. ئاشخانىدا ئىشلەۋاتقان ئىمكارلارنى خېرىدارغا ئەدەپلىك مۇئامىلە قىلىش، ياخشى كۈتۈش توغرىسىدا تەربىيە ئېلىپ بارىدۇ. بۇ يەردە ئاپتوبۇسلار توختىسا ئاشپەزلەر تەرەپ - تەرەپتىن چىقىپ خېرىدار چاقىرىدىغان، بەزىدە ئاشپەزلەر خېرىدار تالىشىپ ماجرا تۇغدۇرىدىغان ئەھۋاللار پات - پات سادىر بولۇپ تۇراتتى. ئوسمانجان ئاشخانا ئاچقان ئۈچ يىل ئىچىدە بۇ مەسىلىلەرنى توغرا بىر تەرەپ قىلىپ، بۇنداق ئىشلارغا خاتىمە بەردى. تىجارىتىنى روناق تاپقۇزۇپ، قىسقىغىنە مەزگىل ئىچىدە 100 مىڭ يۈەنلىك كارخانىچىغا ئايلاندى. ئۇنىڭ پۇلى يوق يولۇچىلارغا ھەقسىز تاماق بېرىدىغان، قىيىنچىلىقى بارلارغا ياردەم قىلىدىغان ساخاۋەتلىك ئىشلىرىنى بىر يولى سۆزلەپ تۈگەتكىلى بولمايدۇ. ئۇ نۇرغۇن رەھمەت خەتلىرىنى تاپشۇرۇۋالغان. ئۆتكەن يىلى شىنجاڭ يولۇچى توشۇش شىركىتى 1 - كالوننىڭ «لوڭجياڭ» ماركىلىق ئاپتوبۇسى بۇزۇلۇپ قېلىپ، قارا يۇلغۇندا تۇرۇپ قالدۇ. ئوسمانجان شوپۇر بىلەن ئاپتوبۇسنى 35 كۈن ھەقسىز باقدۇ. سايمان ئەپكېلىپ رېمونتقا ياردەملىشىدۇ. ئۇلار ئوسمانجانغا كۆپ رەھمەت ئېيتىدۇ. ھازىر ئوسمانجان توققۇز نەپەر ياشنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇپ، مۇقىم مائاش بەرمەكتە. پولك پارتكومى ۋە مىللىي مەيدان پارتىيە ياچېيكىسى ئۇنى «ئىلغار كارخانىچى» قىلىپ باھالاپ ئالاھىدە تەقدىرلىدى.

بۇ يەرگە كېلىپ قالسىڭىز، يەنە كىشىلەرنىڭ ئاغزىدىن: «ۋاي، مىللىي مەيدان بازار ئىچىدىكى باھارگۈلنىڭ ئاشخانا ئاچالىقىغا ئانچە ئۇزۇن بولمايلا كاتتا باي بولۇپ قاپتۇ» دېگەن سۆزلەرنى ئاڭلايسىز. بۇ سۆزلەر ئاساسسىز ئەمەس. باھارگۈلنىڭ دادىسى بۇندىن 17 يىل بۇرۇن كېسەل سەۋەبى بىلەن ئۆلۈپ كېتىپ ئۈچ بالا بىلەن بىر ئانا قالغان. ئۇ چاغلاردا باھارگۈل ئەمدىلا ئون ياش بولۇپ، بىچارە ئاپىسى تۇرمۇشتا ناھايىتى قىينالغان. باھارگۈلمۇ غۇربەتچىلىك ئىچىدە چوڭ بولدۇ. قىيىنچىلىق - ئادەمنىڭ ئىرادىسىنى چىنىقتۇرىدىغان مۇھىم ئامىل. خېلى چوڭ بولۇپ قالغان بۇقىز بىر كەسىپ ئۆگىنىشنى كۆڭلىگە پۈكۈپ، مەيدان بازىرىدىكى داڭقى چىققان رېھىم ئاخۇن ئۇستىغا شاگىرتلىققا كىرىپ ئاشپەزلىكنى توپتوغرا يەتتە يىل ئۆگىنىپ، تۈرلۈك تائاملارنى مەززىلىك قىلىپ راسلىيالايدىغان ھالغا يەتكەن. شۇنىڭ بىلەن باھارگۈل مۇستەقىل ئىگىلىك تىكلەشكە ئىرادە باغلاپ، تەشكىل، ئۇرۇغ - تۇغقان، قولۇم - قوشنىلىرىنىڭ ياردىمى بىلەن بىر ئاشخانا ئېچىپ، ھەممىيلەننى ھاڭ - تاڭ قالدۇرغان.

باھارگۈل ئاشخانا ئاچقان تۆت يىل جەريانىدا تېزدىن بېيىپ، ئالغان قەرزلىرىنى تۈگەل قايتۇرۇپلا قالماستىن، ھاللىق سەۋىيىگە يەتتى. سەككىز نەپەر شاگىرت تەييارلاپ يېتىشتۈرۈپ چىقتى. ھازىر باھارگۈلدە بىر يۈرۈش ئاشخانا سايمانلىرىدىن باشقا، يەنە چوڭ تىپتىكى مۇزلاتقۇ، رەڭلىك تېلېۋىزور، سىنئالغۇ، يېڭى زامانغا لايىق تۆت ئېغىزلىق بىر يۈرۈش يېڭى ئۆي، يېڭى پاسوندىكى ئۆي جاھازلىرى، ئون نەچچە چوڭ - كىچىك چارۋا مال ۋە بانكا ئامانەت پۇلى قاتارلىق مال - مۈلۈكلەر بار. ئەمدىلا 27 ياشقا كىرگەن بۇ قىز ئىسلاھات داۋامىدا ھاللىق سەۋىيىگە يۈرۈش قىلىشتا خوتۇن - قىزلارغا ئۈلگە ياراتتى.

قارا يۇلغۇنلۇقلار ئۆزئارا بىر - بىرىدىن ئىلھام ئېلىپ، قولىدىن قانداق ئىش كەلسە شۇنى قىلىپ، ھاللىق سەۋىيىگە يۈرۈش قىلماقتا. ئۇلار ئىسلاھاتنى ئىلگىرى سۈرگۈچىلەر نەرقىسىدە يەنىمۇ كۆپلەپ مەيدانغا چىققۇسى...

زىيارەت خاتىرىسى

يەتتە يىلدا بىر قېتىم كۆرسىتىلىدىغان تېلېۋىزىيە فىلمى

ئەنگلىيىدە بىر تېلېۋىزىيە چاتما فىلمى ئىشلەنگەن بولۇپ كىشلەر بىر قىسمىنى كۆرۈپ بولغاندىن كېيىن سەۋرچانلىق بىلەن يەتتە يىلنى ئۆتكۈزۈپ ئاندىن 2 - قىسمىنى كۆرىدۇ. بۇ چاتما فىلمنىڭ 1 - قىسمى 1958 - يىلى قويۇلغان بولۇپ ھازىرغىچە تۆت قىسمى قويۇلدى. 5 - قىسمى بۇ يىل كۆرسىتىلىدۇ.

كىشلەر بەلكىم تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى ياكى رېژىسسور كىشلەرنى كۆرۈشكە قىزىقتۇرۇش ئۈچۈن قەستەن شۇنداق قىلغان بولۇشى مۇمكىن دەپ ئويلايدىغاندۇر. ئەمما، ئەمەلىيەتتە كىمنىڭ رېژىسسور بولۇشىدىن قەتئىينەزەر مۇشۇنداق قىلماي مۇمكىن ئەمەس. «يەتتە خۇشاللىق» دەپ ئىسىم قويۇلغان بۇ تېلېۋىزىيە چاتما فىلمدە بىر توپ باللارنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىش جەريانى ۋە ئۇلارنىڭ رېئال تۇرمۇشى تەسۋىرلىنىدۇ. بۇ فىلمنىڭ رېژىسسورى 1958 - يىلى يەتتە ياشقا كىرگەن، ۋەكىل خاراكتېرىگە بىر تۈركۈم ئۆسمۈرلەرنى فىلم ئوبيېكتى قىلىپ تاللىغان. شۇنىڭدىن كېيىن ھەر يەتتە يىلدا بىر قىسمىنى ئىشلەپ ئۇلارنىڭ يەتتە يىلدىن كېيىنكى تۇرمۇش ئەھۋالىنى ئەكس ئەتتۈرگەن. رېژىسسور بۇنى جەمئىيەتنى كۆرسىتىدىغان ئەينەك قىلغان ھەمدە ئىجتىمائىي مۇھىتنى كىشلەرگە ئېچىپ بەرگەن.

قىزىقارلىق يېرى شۇكى، بۇ باللارنىڭ كۆپىنچىسى ئەينى ۋاقىتتا ئۇلۇغ ئارزۇ - ئىستەكلەرنى كۆڭلىگە پۈككەن، ئەمما چوڭ بولغاندىن كېيىن غايىسىنى ئەمەلگە ئاشۇرالىغانلار ناھايىتى ئاز بولغان. بىر قىز بالا ئەينى ۋاقىتتا ئاسترونومىيە پەنلىرى بويىچە دوكتور بولۇشنى ئارزۇ قىلغان، ئەمما ھازىر ئۇ بايۇەچى خانىم. بىر ئوغۇل بالا ئەينى ۋاقىتتا ماھىر چەۋەنداز بولۇشنى ئويلايتتى. ئەمما ھازىر ئۇ تاكسى ماشىنىسى ھەيدەيدۇ. پات دەپ ئاتىلىدىغان بىر ئوغۇل بالا ئەينى ۋاقىتتا ئوقۇتقۇچى بولۇشنى ئارزۇ قىلغان، ئەمما ئۇ بالاغەتكە يەتكەندىن كېيىن شەھەر - يېزىلارنى كېزىپ سەرگەردانلىق تۇرمۇشتا ياشىغان. ئۇ بۇ خىل سەرگەردانلىق تۇرمۇشتىن ناھايىتى رازى ئىكەن. ئۇ ھازىر بىر كىچىك ئارالدا ياشىماقتا.

بۇ تېلېۋىزىيە چاتما فىلمى ئەنگلىيىدە كۈچلۈك ئىنكاس قوزغىغان، شەرقىي ياۋروپادىكى بەزى دۆلەتلەر بۇ فىلمدىن ئىلھام ئېلىپ ئۆز دۆلىتىدىمۇ مۇشۇ خىلدىكى فىلمنى ئىشلىمەكچى بولۇۋاتىدۇ. (03) (ت)

«شىنجاڭ رادىئو - تېلېۋىزىيە گېزىتى» دىن

سىرلىق ئۈچ بۇرجەكلىك جاي

پولشا پايتەختى ۋارشاۋانىڭ يېقىن ئەتراپىدا بىر سىرلىق جاي بار بولۇپ، ھەرقانداق بىر ئاپتوموبىل مەزكۇر جايدىن ئۆتكەندە، قانداقتۇر ھېچبىر چۈشىنىكسىز لاماشىنىدىن توسالغۇ چىقىدۇ. ھەيران قالارلىقى شۇكى ھەر قېتىم ھادىسە يۈز بەرگەندىن كېيىن نەق مەيداندا ھېچقانداق غەيرىي ئۆزگىرىش بولمايدۇ. تەكشۈرۈشنىڭ ئىسپاتلىشىچە، ھادىسە يۈز بەرگەن ئاپتوموبىلنىڭ ماشىنا زاپچاسلىرى نورمال بولۇپ ھېچبىر زىيان - زەخمەت كۆرۈلمىگەن، ھەم شوپۇرمۇ ئاپتوموبىل ھەيدەشتىن بۇرۇن ھاراق ئىچمىگەن، لېكىن ئاپتوموبىللار مۇشۇ جايغا كەلگەندىلا شوپۇرنىڭ بېشى قېيىپ ئۆزىنى كونترول قىلالمايدۇ. كالا، ئىت، چوشقا قاتارلىق ھايۋاناتلار ئومۇمەن بۇ يەردە تۇرۇشنى خالىمايدۇ. كالا ھەتتا بۇ يەردە ئوت - چۆپ يېمەيدۇ. ئالما، ئۆرۈك، چىلان دەرەخلىرى بۇ يەردە مېۋىلىمەيدۇ. كاككۇك گۈل، ئالوچا قاتارلىقلاردا گۈل ئېچىلمايدۇ. لېكىن ئېرەن دەرىخى، سۆگەت - تال ناھايىتى تېز ئۆسىدۇ، مۈشۈك، يىلان، قۇش قاتارلىق ھايۋاناتلار بولسا بۇ جايدا ناھايىتى ياخشى ياشايدۇ. بۇ يەردە ھەسەلنىڭ مەھسۇلاتى يېقىن ئەتراپتىكى رايونلارنىڭكىدىن % 30 يۇقىرى بولىدۇ.

ئالىملارنىڭ ئۇزۇن مۇددەت تەتقىق قىلىشى ئارقىلىق شوپۇرلار ئېھتىمال يەر ئاستى سۇ ئارتېرىيە (تومۇر) رادىئاتسىيىسىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان بولۇشى مۇمكىن دەپ مۆلچەرلىدى. كېيىن بۇ جاينى چوڭقۇر كولاپ كۆرگەندە دېگەندەك قاتلىنىپ گىرەلەشكەن يەر ئاستى سۇ ئارتېرىسى كۆرۈلدى. تەھلىل قىلىش بويىچە رادىئاتسىيە ئېنېرگىيىسى ئۇستىدە توختالغاندا، يەر ئاستى ئارتېرىيە رادىئاتسىيىسى، ئالەم بوشلۇقى نۇر ئېنېرگىيىسىدىن بىر قانچە ھەسسە كۈچلۈك ئىكەنلىكى ئىسپاتلىنىپ نەتىجىدە مەزكۇر سىرلىق ئۈچ بۇرجەك جاينىڭ سىرى ئېچىلدى.

ئابلىز ۋاجىدى (ت)

ئۈزۈم ھارىقىنىڭ رولى

1. سوغۇق تېگىپ زۇكام بولۇپ قالغاندا، بىر رومكا قىزىتىلغان قىزىل ئۈزۈم ھارىقىغا بىر تۇخۇمنى چېقىپ ئارىلاشتۇرۇپ، تۇخۇم پىشقاندا سوۋۇتۇپ ئىچىلسە، بۇنداق «تۇخۇم ھارىقى» سوغۇق تېگىشتىن بولغان زۇكامغا تازا پايدا قىلىدۇ.

2 . بېلىقنى مايدا پىشتۇرۇشتا ماي قىزىپ مەلۇم دەرىجىگە يەتكەندە يېرىم رومكا قىزىل ئۈزۈم ھارىقى قويۇۋېتىلسە بېلىق قاسرىقى قازانغا چاپلىشىپ قالمايدۇ.

ھۆسەن ئەخمەت (ت)

«شىنجاڭ گېزىتى» دىن

بىلىۋېلىڭ

بىلىپ قويۇڭ

«ناپالېئون» ، «ئادەم باشلىق ئات» قاتارلىق دۇنياغا مەشھۇر ھاراقلارنىڭ ماركىسىدا «V O» ، «X·O» قاتارلىق شەرتلىك بەلگىلەر بار. بۇ ھەربىر بوتۇلكا ھاراقنىڭ ئېچىتىلىپ ساقلىنىش يىلىنىڭ قىسقارتىلىپ يېزىلىشىدۇر.

X بەش يىلنى، XX ئون يىلنى، XXX 15 يىلنى كۆرسىتىدۇ. V O 15 يىلدىن، V · S O 20 يىلدىن، v s a 30 يىلدىن، X·O 40 يىلدىن، E X U A 50 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت ئېچىتىلىپ ساقلانغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

ئابلىمىت مىجىت

«ئىلى كەچلىك گېزىتى »دىن

مۇسابايوۋ ۋە ئۇنىڭ سودا كارخانىسى

شېرىپ خۇشتار

8. مۇسابايوۋلار ئاچقان تېخنىكلار مەكتىپى ۋە ئاياللار مەكتىپى

سودا تارىخىمىزدىن

مۇسابايوۋ ئىينى مەزگىللەردە ياۋروپا ۋە ئوتتۇرا شەرق ئەللىرىگە بارغاندا، چەت ئەللەرنىڭ كۆن - خۇرۇم زاۋۇتلىرىنى ئېكسكۇرسىيە قىلىدۇ ھەمدە ئۇلارنىڭ زاۋۇتلاردا يولغا قويغان تېخنىكىلىق باشقۇرۇش مېخانىزمى ۋە تېخنىك ئىشچىلارنىڭ مەشغۇلاتلىرىنى كۆزدىن كەچۈرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن مۇساھاجىم تېخنىك ئىشچى يېتىشتۈرۈشنىڭ مۇھىملىقىنى ھېس قىلىدۇ. يۇرتقا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، تېخنىك يېتىشتۈرۈش مەكتىپى قۇرۇشقا تەييارلىق كۆرىدۇ. ئەمما مۇساھاجىم ئۇزۇن ئۆتمەيلا ئاغرىپ 1895 - يىلى قەشقەردە ۋاپات بولىدۇ. ۋاپات بولۇش ئالدىدا ئوغۇللىرى ھۈسەنباي، باھاۋۇدۇنبايغا: «مەكتەپ ئېچىپ بالا ئوقۇتۇڭلار، خىراجەتنى زاكاتتىن چىقىرىڭلار، يەتمىسە ئومۇمىي ئىقتىسادتىن ئاجرىتىڭلار...» دەپ ۋەسىيەت قالدۇرۇپ كېتىدۇ.

1904 - يىلى باھاۋۇدۇنباي مۇسابايوۋ گېرمانىيە سانائەتچىلىرىدىن كۆن - خۇرۇم زاۋۇتى كىرگۈزۈش توغرىسىدا كېلىشىم ھاسىل قىلغاندىن كېيىن، جىددىي تەييارلىق قىلىپ، ھازىرقى ئىلى پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ ئورنىدا ئىشچىلار تېخنىك مەكتىپى قۇرىدۇ. ئىمىر داموللا، نىزامىدىن قاتارلىق چەت ئەللىك مۇتەخەسسىسلەرنى ئوقۇتقۇچىلىققا تەكلىپ قىلىدۇ. تەڭرىتېغىنىڭ جەنۇبىي ۋە شىمالىدىن 160 نەپەر كەمبەغەل دېھقان بالىسىنى ئوقۇغۇچىلىققا قوبۇل قىلىدۇ. مەكتەپتە تىل - ئەدەبىيات، ماتېماتىكا، فىزىكا، خىمىيە دەرسلىرى تەسىس قىلىنىدۇ. كەسپىي جەھەتتىن گېرمانىيىلىك ئىنژېنېر ماگىن كۆن - خۇرۇم ئىشلەش تېخنىكىسى، خام تېرە، پىششىق مەھسۇلاتلارنى پرىيوم قىلىش ھەققىدە دەرس ئۆتىدۇ. 1 - قاراردا ئوقۇغان بۇ 160 نەپەر ئوقۇغۇچى قۇرۇلۇۋاتقان زاۋۇتنىڭ تايانچ تېخنىك خادىملىرىغا ئايلىنىدۇ. 2 - تۈركۈمدە يەنە 300 نەپەر ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىنىدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئىشچى - دېھقان بالىلىرى بولۇپ، يۇقىرىقى دەرسلەردىن باشقا يەنە ياغاچچىلىق، تامچىلىق، مۇزدۇزلۇق، ماشىنىچىلىق، ھارۋا ياساش قاتارلىق 19 خىل ھۈنەرنى ئۆگىنىدۇ، ئوقۇش پۈتكەندىن كېيىن، خالىغانلار ئىلىدا قالىدۇ، كۆپىنچىسى يۇرتىغا قايتىدۇ، مۇسابايوۋلار يۇرتقا قايتقانلارغا سايمان ۋە يول خىراجىتى بېرىدۇ. 3 - قاراردا 120 نەپەر ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىنىدۇ. ئۇلار يۇقىرىقى پەنلەردە ئوقۇغاندىن سىرت، زاۋۇت كەسپى، بۇغالتىرلىق، ستاتىستىكا، كارخانا باشقۇرۇش كەسپلىرىنىمۇ ئۆگىنىدۇ، ئوقۇش پۈتكەندىن كېيىن، ئاز ساندىكىلىرى زاۋۇتتا ئىشلەيدۇ. كۆپلىرى ئۆز يۇرتىغا قايتىپ تىرىكچىلىك قىلىدۇ. بەزىلىرى جايلاردا مۇسابايوۋلارنىڭ سودا ۋەكالەتچى خادىملىرى بولۇپ قالىدۇ. ئومۇمەن مۇسابايوۋلار قورغان ئىشچىلار تېخنىكا مەكتىپى جەمئىي ئۈچ قاراردا 580 نەپەر ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىپ تەربىيىلەيدۇ، 1909 - يىلى زاۋۇت رەسمىي ئىش باشلىغاندا، ئۇلاردىن 200 نەچچە نەپىرى زاۋۇتقا قوبۇل قىلىنىدۇ، شۇ مەزگىللەردە زاۋۇت باش بۇغالتىر، كاسسىر، ستاتىستىكا خادىمى، پىلان خادىمى، كاتىبات مەسئۇلى قاتارلىق خادىملارنى روسىيىدىكى رۇس، تاتار مىللەتلىرىدىن، زاۋۇت تېخنىكا خادىملىرىنى گېرمانىيىدىن تەكلىپ قىلغان. بۇ مۇتەخەسسىسلەر زاۋۇتقا قوبۇل قىلغان ئوقۇغۇچىلارغا كەسپىي جەھەتتىن يېتەكچىلىك قىلغان. نەتىجىدە ئوقۇغۇچىلاردىن بۇغالتىر، كاسسىر، ستاتىستىكچى، شۇرنىك، پرىيومنىك، سىلىسار، توكار، قۇيمىچى، ئەيلەمچى قاتارلىق يارامىلىق خادىملار ۋە تېخنىكلار يېتىشىپ چىققان. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ساۋۇت ئىلى ياڭخاڭ، زۇنۇن تېيىپ (گېنېرال زۇنۇن تېيىپ)، ئابدۇرۇپ ئاخۇن، كېيىنكى ۋاقىتتا سانائەت نازارىتى ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرى بولغان شاۋدۇن ئاخۇنلار بار ئىدى.

ھۈسەنباي بىلەن باھاۋۇدۇنباي ئۆز ئوغۇللىرىدىن سابىت ئەپەندى، ئابلىز ئەپەندى، ئىسمائىل ئەپەندى، ئابلەھەي ئەپەندى، مىجىت ئەپەندى، ئابدۇقېيۇم ئەپەندى، ئابلەت ئەپەندى، تەلئەت ئەپەندى، فۇكرات ئەپەندى قاتارلىقلارنى تۈركىيە، روسىيەلەردىكى ئالىي بىلىم يۇرتلىرىغا ئوقۇشقا ئەۋەتىدۇ. مىجىت ئەپەندى بىلەن ئابدۇقېيۇم ئەپەندى تۈركىيىدىكى ئوقۇشنى تاماملىغاندىن كېيىن، گېرمانىيىنىڭ بېرلىن، بونن شەھەرلىرىگە بېرىپ، ئىنژېنېر، ماستېر ياللايدۇ. نەتىجىدە ئۇلار بىلىم ئالغاندىن كېيىن، چەت ئەللىك مۇتەخەسسىسلەرنىڭ ئورنىنى باسىدۇ. زاۋۇت باشقۇرۇشنىمۇ ئۆز ئىلكىگە ئالىدۇ.

1912 - يىلغا كەلگەندە، زاۋۇت ئىشچىلىرى كۆپىيىپ 500 دىن ئاشىدۇ. شۇ چاغدا بىر قىسىم ئاياللار ھۈسەنبايغا ئوقۇش ۋە ئىشچى بولۇش تەلىپىنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ. ئاكا - ئۇكا مۇسابايوۋلار ئۇلارنىڭ تەلىپىگە دەرھال قوشۇلىدۇ ۋە روسىيىنىڭ قازان شەھىرىدىن خەلىچە ئاۋۇستاي قاتارلىق تۆت نەپەر ئايال ئوقۇتقۇچىنى تەكلىپ قىلىپ، غۇلجىدا ئاياللار مەكتىپى ئاچىدۇ. بۇ مەكتەپتە 300 نەپەرگە يېقىن ئايال ئوقۇيدۇ. ئۇلار بىر تەرەپتىن ئۇيغۇر تىلى، ھېساب، تارىخ، جۇغراپىيە قاتارلىق دەرسلەرنى ئوقۇسا، يەنە بىر تەرەپتىن كىيىم تىكىش، كېسىش، يۇڭ پوپايكا، شارپا، ياغلىق، پەلەي توقۇش، رەشلىيە ئىشلەش، كەشتىچىلىك قاتارلىق قول ھۈنەرلىرىنى ئۆگىنىدۇ، مەكتەپنى پۈتتۈرگەن ئاياللار ئۇستا ھۈنەرۋەنلەر بولۇپ يېتىشىپ چىقىدۇ. ئوقۇشنى تەلەپ قىلغانلار داۋاملىق كۆپەيگەچكە، بۇ مەكتەپ «ھۈنەر مەكتىپى» دەپ ئاتىلىدىغان بولىدۇ.

ئومۇمەن ئېيتقاندا، 1912- يىلى ئېچىلغان بۇ ھۈنەر مەكتەپ ئازادلىقتىن كېيىنمۇ بىر قانچە ئون يىل داۋام قىلغان. بۇ مەكتەپتە نەچچە ئون مىڭ ئايال ئوقۇپ، مۇنەۋۋەر كارخانا ئىشچىلىرىغا ئايلانغان.

تەلئەت مۇسابايوۋ، ھۈسەنبايىنىڭ ئوغلى، ھازىر تۈركىيىدە ئولتۇراقلىق بولۇپ، چەت ئەللەر ئارا سودا قىلىدۇ.

مەسئۇل تەھرىر:
دەريا ھەسەن

سېتىۋېلىشقا ئالدىراڭلار

كىتابخانىلارنىڭ تەلىپىگە بىنائەن، «مۇسابايوۋ ۋە ئۇنىڭ سودا كارخانىسى» ناملىق ئون قىسىملىق ماقالىنى توپلاپ سۈپەتلىك قىلىپ باستۇق. سېتىۋالغۇچىلار ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىدىكى يولداش تۇخانىغا 1.5 يۈەن ئەۋەتسە بولىدۇ.

(پوچتا ھەققىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە)

ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈم

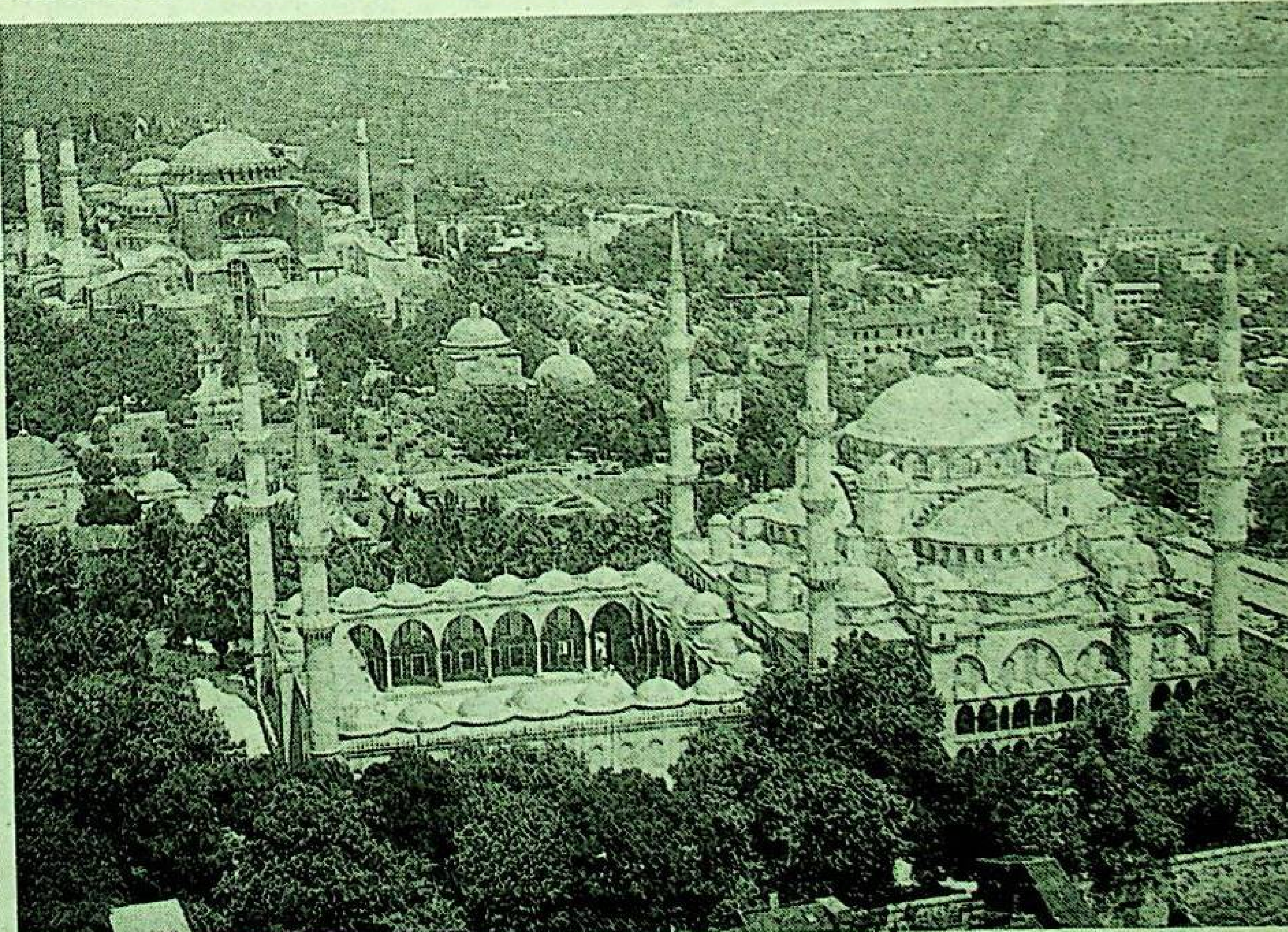

تۈركىيە جۇمھۇرىيىتىنىڭ كاتتا شەھىرى ئىستانبۇل ئاسىيا قىتئەسى بىلەن ياۋروپا قىتئەسى ھەمدە قارا دېڭىز بىلەن ئوتتۇرا دېڭىزنى تۇتاشتۇرۇپ تۇرىدىغان بوسپورۇس بوغۇزىغا جايلاشقان بولۇپ، دۇنيا بويىچە تارىخى ئۇزۇن مەشھۇر گۈزەل شەھەر. بۇ شەھەردىكى ئىستانبۇل ئۇنىۋېرسىتېتى خەلقئارالىق ئالىي بىلىم يۇرتى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

چەت ئەللەردە

دەريا ھەسەن ئالبومىدىن

سۈرەتتە: ئىستانبۇل شەھىرىدىن كۆرۈنۈش.

«شىنجاڭ سودا گېزىتى» مودىرىيىتىگە ئەزا ئورۇنلار

ئاپتونوم رايونلۇق سودا نازارىتى، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمى ئاخبارات - نەشرىيات باشقارمىسى، شىنجاڭ تىببىي دورا باشقۇرۇش ئىدارىسى، شىنجاڭ كۆك تاماكا ئىدارىسى، شىنجاڭ بىڭتۇەن سودا ئىدارىسى، شىنجاڭ نېفىت باش شىركىتى، شىنجاڭ مىللىي سودا - دوستلۇق شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق كۆكتات، يېمەك - ئىچمەك مۇلازىمەت شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق يېمەكلىكلەر شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق شېكەر، ھاراق شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق سودا سايمانلىرى شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق سودا نازارىتىنىڭ تۇرپاندا تۇرۇشلۇق ئىش بېجىرىش باشقارمىسى، ئاپتونوم رايونلۇق تۈرلۈك ماللار شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق توقۇلما ماللار شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق مېتال، قاتناش، ئېلېكتر بۇيۇملىرى شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق سودا ترانسپورت شىركىتى، ئاپتونوم رايونلۇق سودا ساقلاش، توشۇش شىركىتى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك 1 - سودا ئىدارىسى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك 2 - سودا ئىدارىسى، شىنجاڭ ئېلان - سەنئەت شىركىتى

ئادرېس: ئۈرۈمچى شەھەر جەنۇبىي شىنخۇا يولى 17 - قورۇ، پوچتا نومۇرى: 830002 تېلېفون نومۇرى 341 — 222901، ئېلان تىجارىتى كىنىشكە نومۇرى: 0100127.
مەملىكەتنىڭ ھەممىلا يېرىدە پوچتىخانىلار مۇشتىرى قوبۇل قىلىدۇ. «شىنجاڭ گېزىتى» باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى. باھاسى: 0.15 يۈەن